провадженні, можливості застосування менш обмежувальних заходів для досягнення процесуальної мети та ступеня втручання в права і свободи особи, дотримуючись пропорційності в застосуванні приводу із завданнями конкретного кримінального провадження. Окреме значення мають також причини неприбуття особи та належність її інформування про виклик, оскільки саме ці обставини безпосередньо впливають на обґрунтованість застосування відповідного заходу процесуального примусу. Даний підхід сприятиме кращому балансу між інтересами кримінального провадження та захистом прав і свобод людини.

Література:

1. Guzzardi v. Italy : judgment of the European Court of Human Rights of 6 November 1980, application no. 7367/76. URL: https://policehumanrightsresources.org/case-of-guzzardi-v-italy-application-7367-76
2. Austin and Others v. the United Kingdom : judgment of the European Court of Human Rights of 15 March 2012, applications nos. 39692/09, 40713/09, 41008/09. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-109581%22]}
3. Сопронюк О. А. Кримінальні процесуальні санкції : дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2020. 240 с.
4. Головата Ю. Привід як захід процесуального примусу та наслідки невиконання ухвали про привід. URL: https://bh.vn.court.gov.ua/sud0202/pres-centr/news/355470/

DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-670-9-58

ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВА ДЕКОНСТРУКЦІЯ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПРАВА

Ткаченко Олександр Валерійович
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри теорії права, міжнародного права
та приватного права,
Київський міжнародний університет
м. Київ, Україна

Цифровізація (діджиталізація) цілком слушно визначається найбільш вагомим зрушенням, спричиненим Третьою і вкоріненим Четвертою індустріальною революцією [1, с. 35]. Вона докорінно змінює не лише економічні та соціальні практики, а й ставить під питання усталені

філософсько-правові категорії, які були розроблені для регулювання світу матеріальних і ідеальних об'єктів, щодо їх відповідності новим – цифровим об'єктам. Це зумовлює потребу в деконструкції наявного правового інструментарію та переосмисленні його філософських засад.

Цифровізація ґрунтується на онтологічній тезі, згідно з якою фізичні системи слід розглядати як обчислювальні об'єкти, що самі фізичні об'єкти є, певною мірою, лише інформаційними моделями, підпорядкованими математичним, обчислюваним законам.

Важливість цифровізації й її спроможність задавати семантичне поле сучасності підтверджується тим, що вона перебуває в епіцентрі всіх дискусій про сучасний стан і майбутнє цивілізації. Так, в енцикліці Льва XIV «Magnifica Humanitas» цифровізація визначається не просто як технологічний виклик, а як сила, що безпосередньо торкається самого єства людини і людяності. Суть цифровізації розкривається за допомого метафори вавилонської вежі. Для права найбільшого значення мають дві конотації, які в енцикліці пов'язуються з явищем цифровізації. По-перше, це ілюзії, ніби єдина цифрова мова здатна перекласти в дані і показники все, включно з таємницею особистості. З цієї ілюзії випливає прагнення уніфікації, яка нівелює відмінності між людьми. У сучасній вітчизняній компаративістській доктрині ці питання досліджуються, зокрема, А. Сапаровою [2]. По-друге, це ризик дегуманізації – тобто побудови такого майбутнього, яке зводить людину до засобу [3].

Можна припустити суттєве напруження між усталеною для західних країн парадигмою людиноцентричності, тобто людини як лише цілі і ніколи не засобу, й новим світом цифровізації, який ставить людину перед вимогою цілковито розчинити себе в плануванні й обчисленні всього сущого. Цифровізація трансформує епістемічні зв'язки людини зі світом. «Пізнавальний процес дедалі більше рухається обчислювальним розумом, ефективність якого виражається через метафізичний акт вимірювання, що поступово витісняє інші форми розуміння дійсності» [4, с. 452].

Цифровізація, здійснюючи онтологічну метаморфозу у вигляді заміни світу атомів на світ бітів, докорінно змінює саму природу майнової цінності. Тепер вона полягає не у володінні матеріальними речами, а у володінні даними у цифровому світі [5, с. 5]. За словами Н. Філатової-Білоус, завдяки поширенню онлайн-платформ, що надають миттєвий доступ до матеріальних і цифрових об'єктів, цінність володіння певним благом дедалі більше поступається цінності наявності доступу до нього та можливості його ефективного використання [1, с. 42-43].

Цифровізація створила не лише нову природу майнової цінності, але й нові форми її втілення, невідомі до того. Не буде перебільшенням говорити про деструкцію традиційного розуміння об'єктів цивільних прав. Існуючі цивілістичні конструкції навряд можуть

екстраполюватись на ці нові форми майнової цінності. А отже, цифровізація стає екзистенційним викликом для права, яке повинно докорінно переосмислювати власну догматичну матерію.

Ще одним фундаментальним зрушенням, ініційованим цифровізацією, є докорінна зміна природи правового регулювання – заміна дискурсу алгоритмічним кодом. Місце правових текстів поступово займають комп'ютерні програми, засновані на технологіях штучного інтелекту і машинного навчання, коли штучний інтелект-агент самостійно ухвалює рішення на основі великого масиву даних.

Питання можливості чи неможливості для права зберігати себе при переході з природної мови на мову програмування постає як одне з найбільш вагомих для сучасного філософсько-правового дискурсу. Можливість цифровізації права нерозривно пов'язана з обґрунтуванням комп'ютаціоналізму – твердження, що людське мислення є лише формою обчислення, тобто цифрової обробки інформації.

Чи є правове мислення обчисленням? При наближенні до цього питання важливо пам'ятати категоричне твердження Р. Пенроуза про те, що свідомість не є обчисленням [6]. Ключовим питанням тут постає відсутність будь-якого взаємозв'язку між обчисленням і розумінням. Виникнення здатності розуміння внаслідок суто обчислювальної активності є рішуче неможливим.

Цифровізація, й розвинуті в її межах сучасні технології штучного інтелекту, досягають високих результатів у вмінні аналізувати великі масиви даних, однак жодна цифрова технологія не може розуміти ці дані, не спроможна з'ясувати смисли інформації, яка обчислюється. Є нездолання прірва між обчисленням і творенням смислів. Право, за словами Я. Остера, є складною системою, а не просто набором даних, тому його правильне застосування вимагає глибинного розуміння сенсу окремих правил, а також взаємозв'язків між ними [7, с. 110].

Допоки право розглядається як семіосфера, тобто простір рефлексії і творення смислів, перенесення обчислювальної логіки на сферу права буде непродуктивним і небезпечним. З огляду на це необхідно редукувати зміст самого концепту цифровізації права. Така цифровізація допоки стосується лише метаморфоз майнової цінності і форм її втілення, впливаючи на появу нових об'єктів права. Але цифровізація принципово не сумісна з самою природою правового регулювання і правового мислення, допоки право розглядається як людська, ціннісно-орієнтована справа.

Природа мислення, й відповідна йому природа права, задають принципові межі комп'ютаціоналізму. Право, залишаючись системою сенсів, а не лише даних, потребує збереження людиновимірного підходу навіть в умовах поглибленої алгоритмізації суспільних відносин.

Література:

1. Філатова-Білоус Н. Ю. Правовий концепт договору в умовах цифровізації. Дисертація доктора юридичних наук. Харків, 2026. 446 с.
2. Сапарова А. О. Цифрові права людини в системі конституційних цінностей: теоретико-правові засади. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». Вип. 2. 2026. Ч. 1. С. 193–198. DOI: https://doi.org/10.71404/NP.2026.1.71
3. Encyclical letter Magnifica Humanitas of his Holiness Pope Leo XIV on safeguarding the human person in the time of artificial intelligence. URL: https://www.vatican.va/content/leo-xiv/en/encyclicals/documents/20260515-magnifica-humanitas.html
4. Siliquini-Cinelli L. Experience vs. knowledge in comparative law: critical notes on Pierre Legrand's 'sensitive epistemology'. *International Journal of Law in Context*. 2020. Vol. 16. P. 443–458. https://doi.org/10.1017/S1744552320000439.
5. Murray A. Information Technology Law: The Law and Society. 4th ed. Oxford, 2019. 736 p.
6. Penrose R. Shadows of the mind. A search for the missing science of consciousness. Oxford, 1994. 457 p.
7. Oster J. Code is code and law is law–the law of digitalization and the digitalization of law. *International Journal of Law and Information Technology*. 2021. Vol. 29, iss. 2. P. 101–117. DOI: https://doi.org/10.1093/ijlit/eaab004.

DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-670-9-59

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БАЛАНСУ МІЖ ГРОМАДСЬКИМИ ТА ПРИВАТНИМИ ІНТЕРЕСАМИ У МІСЬКОМУ ПЛАНУВАННІ ТА НЕРУХОМОСТІ

Топор Іван Вікторович
старший науковий співробітник відділу проблем публічного права,
Науково-дослідний інститут публічного права
м. Київ, Україна

Сфера містобудування та нерухомості поєднує приватні інтереси власників, забудовників, інвесторів і покупців із публічними інтересами держави та територіальних громад. Перші потребують захисту майнових прав і передбачуваності діяльності, другі – безпечного розвитку